

ling in de Koninklijke Balletschool Antwerpen (KBA) les in hedendaagse dans en improvisatietechniek en is er in de hoogste jaren een optie ‘moderne dans’ naast de optie ‘klassieke repertoirestukken’. Verder zijn er wel eens leerlingen van de KBA die op PARTS terecht komen, en er is verkeer van studenten tussen HID en PARTS. De langere geschiedenis van balletonderwijs maakt anderzijds dat het in Vlaanderen stevig verankerd is in het deeltijds kunstonderwijs en via die weg een ruim en heel jong publiek bereikt. De Koninklijke Balletschool Antwerpen consolideert deze band met workshops, toonmomenten en een tijdschrift via de organisatie Jeugd en Dans. Een constructieve uitwisseling van knowhow in verband met publieksparticipatie kan de nood aan publieksverbreding voor hedendaagse dans wellicht alleen maar ten goede komen.

Tijdloos

De verhouding tussen de twee wereldbeelden die in dans de schaal doet overhellen van extreem bewegen naar niet-bewegen is ook wat André Lepecki onderzoekt in het eerder genoemde *Exhausting Dance*. Bij hem vind ik een tweede grond van verzoening, die net het *tijdloze* is. Een verklaring: het onderbreken of ontbreken van beweging, het toevoegen van niet-kinetische elementen in hedendaagse dans en performance bekijkt Lepecki als politiek commentaar op de kinetische imperatief van de moderniteit. In Lepeckis woorden: de *being-towards-movement*. Choreografie (letterlijk: het schrijven van dans), techniek, een ideaal ballet/danslichaam, een repertoire, momentane schittering... zijn dan evenzeveel manieren om het tijdelijke, dat vervat is in dat alsmat voortbewegen, te meesteren en om het voorbij te koesteren en (krampachtig) te bewaren. Dat melancholische project van de moderniteit, het vasthouden aan wat voorbij is, moet er evengoed aan geloven in hedendaagse dans en performance. Lepecki citeert Peggy Phelan: *‘Performance’s only life is in the present’*. Maar opnieuw wordt ook daar naar een uitweg gezocht om éénmaligheid te overstijgen. Immers, in performance als uitkristallisatie van onderzoekend niet-bewegen en het resoluut éénmalige, is plaats voor tijdloosheid: *‘(...) without a copy, live performance plunges into visibility – in a maniacally charged present – and disappears into memory, into the realm of invisibility and the unconscious where it eludes regulation and control,’* aldus Phelan. Het tijdloze wordt gevonden in het Freudiaanse onbewuste én in de ‘maniacally charged present’. Een samengebond heden dat uitstijgt boven de notie van tijd en ruimte is wat je bij alle groten van dans terugvindt. Beschrijvingen van wat Anna Pavlova, Vaslav Nijinski, Mary Wigman zelf beleven en overbrengen naar het publiek, verwijzen naar stilstaan in beweging, naar verschuiven of verdwijnen van tijd, naar *la grâce*, een verbondenheid die overstijgt wat zich hier en nu afspeelt. Hetzelfde is vervat in de rituele herhaling van kabuki en nô, de verbondenheid met de natuur in butoh en in de marionet van Kleist. Waar ballet de gratie opzoekt middels een cartesiaanse virtuositeit, een overstijgen van het lichamelijke, doet hedendaagse dans/performance het-

zelfde via de kern van het hier aanwezige lichaam. Of hoe verschillende wegen tot eenzelfde resultaat leiden.

Het lichaam als nucleus

Uiteindelijk blijft er altijd het lichaam als instrument en locus op de schaal van virtuositeit naar virtualiteit, of nog: op de schaal van wie de kunst technisch volmaakt beheerst naar wie voorwaardelijk aanwezig is. De twee parameters hebben dezelfde etymologische grond, het Latijnse ‘virtus’ betekent verdienste van de mens. In oud-Frans verwees het afgeleide ‘vertu’ nog naar fysieke moed, kracht en wijsheid. Het lichamelijke week voor sublimatie en performativiteit, en beide zijn nu onderweg naar virtualiteit, ‘voorwaardelijke aanwezigheid’. Maar ook als dans de virtuele ruimte ingaat, blijft het lichaam ijkpunt voor perceptie en proprioceptie in hoe beweging er aanwezig kan gemaakt worden. Onderzoekers Don Foresta en Jean-Pierre Nouhaud bijvoorbeeld zien het overbrengen van dans als de ultieme uitdaging voor hun virtuele kunstplatform Marcel (*Multimedia Arts Research Centres and Electronic Laboratories*).

Het virtuele tot niet-bewegende tot voorwaardelijk aanwezige lichaam is wat dans lijkt te verbinden. Zo kan het danslandschap ook bekeken worden: als een waaier waarvan dansers en dansers/choreografen het soepele weefsel vormen dat rigidere structuren en uitdijende vormen verbindt. Misschien moet aan hen als nucleus een grotere rol toebedeeld worden in het danslandschap, misschien moet meer werk gemaakt worden van hun noden, misschien moeten ze zichzelf een grotere plaats toemeten – voor training, verzorging, lichaamstechnieken, artistieke impulsen, sociale voorzieningen, een netwerkplek, een danshuis voor alle dansers en choreografen, ongeacht hun achtergrond – ook na de opleiding. Misschien kunnen zij de aanzet geven tot unisono en een assertief dansveld?

De Belder, Steven, ‘Een huis met vele kamers en een glazen plafond’ in *Courant*#77, p. 5-10, 2006.

De Belder, Steven, Landschapsschets Dans, www.vti.be.

Studiedag voor de danssector georganiseerd door het VTI op 27 juni 2006 in Stuk Leuven
idem i

Intussen is bekend dat de Vlaamse Opera in 2008 een nieuwe juridische structuur krijgt en overstapt van een publiekrechtelijke vo1 (Vlaamse Openbare Instelling) naar een privaatrechtelijke structuur waarmee het ook juridisch op dezelfde lijn staat als deSingel en het KBV. (*DeStandaard*, 05/12/2006)

Cloostermans, Mark, ‘Verwant’ in *DeStandaard*, 13 januari 2007, p. 47-48.

Véronique Doisneau van Jérôme Bel in Kaaithheater op 9 december 2005.

Laermans, R. en Gielen, P., ‘FLANDERS: Constructing identities: the case of ‘the Flemish dance wave’ in *Europe dancing: perspectives on theatre dance and cultural identity*, Eds. Grau, Andrée and Jordan, Stphanie. London, Routledge, p. 12-27, 2000.

Lepecki, André, *Exhausting Dance: Performance and the politics of movement*, New York, Routledge, 2006.

Kuypers, Patricia, ‘Un nouvel espace pour la danse: Conversation en ligne avec Don Foresta, Jean-Pierre Nouhaud’ in *Scientifiquement Danse: Quand la danse puise aux sciences et réciproquement, Nouvelles de Danse*. Bruxelles, Contredanse, p. 251-266, 2006.